



**LIETUVOS RESPUBLIKOS
SOCIALINĖS APSAUGOS IR DARBO MINISTERIJA**

Savivaldybių administracijų
direktoriams

2025-03 Nr.

**DĖL SMURTĄ ARTIMOJE APLINKOJE PATYRUSIO AR SMURTO
ARTIMOJE APLINKOJE PAVOJŲ PATIRIANČIO PILNAMEČIO ASMENS
IDENTIFIKAVIMO KRITERIJŲ**

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo 13 straipsniu, Valstybinės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, **socialinių paslaugų**, asmens sveikatos priežiūros ir švietimo **įstaigų specialistai** turi pareigą identifikuoti:

- smurtą artimoje aplinkoje patyrusį asmenį (toliau – SPA) informuoti apie jį policiją ir specializuotos kompleksinės pagalbos centrą (toliau – SKPC),
- smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriantį asmenį (toliau – PPA) informuoti apie jį SKPC.

Lietuvos moterų teisių įtvirtinimo asociacija 2024 m. vykdė projektą „Specializuotos kompleksinės pagalbos centrų metodinės pagalbos centras“ (toliau – Projektas), vadovaujantis Projekto, skirto specializuotos kompleksinės pagalbos teikimui stebėti ir specializuotos kompleksinės pagalbos centrams konsultuoti specializuotos kompleksinės pagalbos teikimo klausimais, atrankos konkurso organizavimo 2024 metais nuostatais (toliau – Nuostatai), patvirtintais Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2023 m. spalio 16 d. įsakymu Nr. A1-675 „Dėl projekto, skirto specializuotos kompleksinės pagalbos teikimui stebėti ir specializuotos

kompleksinės pagalbos centrams konsultuoti specializuotos kompleksinės pagalbos teikimo klausimais, atrankos konkurso organizavimo 2024 metais nuostatų patvirtinimo“. Siekiant aktualioms institucijoms pateikti konkrečius kriterijus, kaip atskirti SPA ir PPA, Projekto metu, kartu su partneriais, parengtas **SPA ar PPA identifikavimo kriterijų dokumentas** ir **SPA ar PPA turimos negalios identifikavimo kriterijų dokumentas** (toliau – Metodinė medžiaga).

Kviečiame pasidalinti Metodine medžiaga su Jūsų savivaldybės teritorijoje veikiančių socialinių paslaugų įstaigų specialistais, kuriems pagal kompetenciją būtų aktualu su Metodine medžiaga susipažinti ir ja vadovautis.

Dėkojame už bendradarbiavimą.

PRIDEDAMA:

1. SANTRAUKA. Smurtą artimoje aplinkoje patyrusio ar smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriančio pilnamečio asmens identifikavimo kriterijai, 4 lapai.
2. Smurtą artimoje aplinkoje patyrusio ar smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriančio pilnamečio asmens identifikavimo kriterijai, 14 lapų.
3. Smurtą artimoje aplinkoje patyrusio ar smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriančio asmens turimos negalios identifikavimo kriterijai, 11 lapų.

Viceministrė

Rita Grigalienė

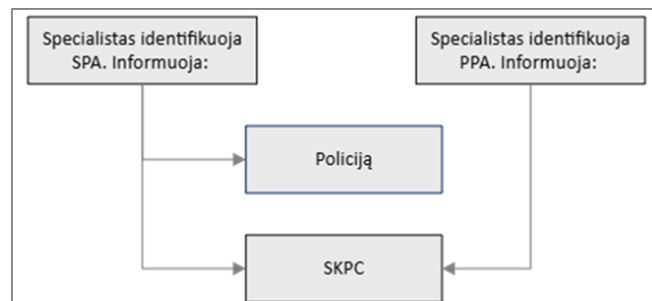
Ramunė Vitartaitė, tel. +370 667 83058, el. p. ramune.vitartaite@socmin.lt



SMURTĄ ARTIMOJE APLINKOJE PATYRUSIO AR SMURTO ARTIMOJE APLINKOJE PAVOJŲ PATIRIANČIO PILNAMEČIO ASMENS IDENTIFIKAVIMO KRITERIJAI

Įstatymo 13 straipsnio nuostatos įtvirtina VVTAĮT, socialinių paslaugų, asmens sveikatos priežiūros ir švietimo įstaigų specialistų pareigą identifikuoti:

- smurtą artimoje aplinkoje patyrusį asmenį (toliau – SPA) informuoti apie ją / jį policiją ir specializuotos kompleksinės pagalbos centrą (toliau – SKPC),
- smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriantį asmenį (toliau – PPA) informuoti apie ją / jį SKPC.



SMURTĄ ARTIMOJE APLINKOJE PATYRUSIO ASMENS IDENTIFIKAVIMO KRITERIJAI

Žemiau pateikiami kriterijai, padedantys paslaugas teikiančiam specialistui identifikuoti SPA:

1. Asmens pasidalinimas informacija apie konkrečią situaciją, turinčią smurto artimoje aplinkoje (toliau – SAA) požymių.

Asmuo informuoja specialistą apie smurtinį epizodą, įvykusį artimoje aplinkoje. Asmuo pateikia faktinę informaciją apie artimo asmens naudotą smurtinį elgesį.

2. Pačio specialisto girdimas / matomas SAA.

Smurtinis epizodas artimoje aplinkoje vyksta specialisto akivaizdoje (pvz., tiesioginio kontakto ar pokalbio telefonu metu). Specialistas reaguoja nedelsiant ir skambina 112.

3. Kito asmens suteikta informacija.

Apie smurtinį epizodą prieš pilnametį asmenį, įvykusį artimoje aplinkoje, specialistą informuoja kitas asmuo. Specialistas sužinojęs informaciją apie SAA praneša policijai ir SKPC.

4. Specialisto pastebėjimai.

Asmuo neigia / nekalba apie SAA, tačiau specialistas pastebi fizinius sužalojimus (pvz., kraujosruvas, randai, lūžiai ar kitos traumos), kurie paaiškinami keistomis ar prieštaringomis aplinkybėmis (pvz., „nukritau“, „paslydau“, „atsitrenkiau“), kurios kartojasi, menkina patiriamo skausmo svarbą, stiprumą, vengia atsakyti, paaiškinti.

Taip pat specialistas pastebi nuolatinį streso jausmą, dažnus liūdesio ar nerimo epizodus, žemą savigarbą, dažną savikritiką, socialinę izoliaciją (asmuo vengia draugų ir kitų šeimos narių), nervingą elgesį, dažną nuotaikų svyravimą, vengimą kalbėti apie santykius

ir / arba

specialisto konsultacijai asmenį dažnai / nuolat lydi partneris/-ė, kuris/-i kontroliuoja jo / jos elgesį ar kalbėjimą, riboja jo / jos laisvę, dažnai ją / jį tikrina, ką ji / jis veikia, pvz., tikrina socialinę mediją, yra pavydus/-i, arba asmuo kalba apie buvusį partnerį/-ę, kuris/-i nuolat persekioja, rašo grasinančias žinutes, nepalieka ramybės nei namie, nei darbe, baimė pasirodyti viešumoje.

SAA PAVOJŲ PATIRIANČIO ASMENS IDENTIFIKAVIMO KRITERIJAI

Smurto artimoje aplinkoje pavojų identifikuojantys kriterijai.

Kriterijus	Pavyzdžiai
Nesaugumas	Pavyzdžiui, PPA: - Jaučiasi nesaugus savo namuose / aplinkoje; - Pasakoja apie du ir daugiau skirtingų smurtinių įvykių / epizodų; - Jau anksčiau yra patyręs SAA iš pavojų keliančio asmens (toliau – PKA); - Įvardija bijantis patirti SAA iš PKA; - Jaučiasi nesaugus pasibaigus Orderio ar kardomųjų priemonių galiojimui; - Bijo dėl vaikų / kitų artimųjų / namuose slaugomų asmenų (jei jų yra) saugumo ir gyvybės; - Bijo išeiti iš namų.
Fizinio pobūdžio smurtinio elgesio pavojus	Fizinio smurto pavojaus pavyzdžiai. PKA grasina: - Pats ar per trečiuosius asmenis nusižudyti; - Panaudoti fizinį smurtą; - Pakenkti šeimos nariams / kitiems artimiesiems / draugams; - Sužaloti vaikus / kitus artimuosius; - Pagrobti vaikus / kitus artimuosius; - Susidoroti su augintiniais; - Nesuteikti PPA pagalbos, apriboti judėjimo galimybes, nesuteikti būtiniausių daiktų, vaistų, priežiūros ir pan.; - Sunaikinti ar sugadinti daiktus, turtą ir pan.
Seksualinio pobūdžio smurtinio elgesio pavojus	Seksualinio smurto pavojaus pavyzdžiai. PKA: - Siekia su PPA užsiimti lytiniais santykiais jai / jam to nenorint; - Siūlo PPA lytiškai santykiauti su kitais asmenimis jai / jam to nenorint; - Siekia užsiimti lytiniais santykiais su PPA jai / jam nepriimtinais būdais; - Siūlo žiūrėti pornografinio turinio informaciją, fotografuoti ar filmuoti apsinuoginus, prašo atsiųsti tokio pobūdžio vaizdus PPA nesutinkant; - Grasina panaudoti seksualinį smurtą prieš vaikus / kitus artimuosius; - Šaiposi iš PPA seksualumo, kūno, įžeidinėja dėl PPA seksualinių nuostatų / elgesio ir pan.
Ekonominio pobūdžio smurtinio elgesio pavojus	Ekonominio smurto pavojaus pavyzdžiai. PKA: - Grasina atimti pinigus ar riboti prieigą prie šeimos lėšų; - Siūlo atsisakyti darbo ar karjeros; - Nesuteikia informacijos apie šeimos pajamas, pinigų panaudojimą; - Draudžia reikšti nuomonę dėl pinigų panaudojimo; - Galimai slepia turimas banko sąskaitas ir pan.

Psichologinio pobūdžio smurtinio elgesio pavojus	Psichologinio smurto pavojaus pavyzdžiai. PKA: • Žemina, pravardžiuoja, įžeidinėja PPA, verčia jaustis kalta / -u, negeidžiama / -u; • Grasina paviešinti turimus duomenis, nuotraukas, vaizdo įrašus ar kitą medžiagą, siekdamas / -a PPA pakenkti ar įbauginti; • Siūlo / spaudžia riboti kontaktus su draugais, artimaisiais; • Siekia kontroliuoti PPA, pastoviai skambina, seka pokalbius telefonu, internetu teisindamasis / -asi pavydu ar meile, tikrina nuvažiuotą atstumą; • Vienas / -a priima sprendimus, kurie aktualūs visiems artimoje aplinkoje gyvenantiems asmenims; • Pasitinka PPA prie darbovietės, gyvenamosios vietos, ugdymo įstaigos, nors PPA to nepageidauja; • Verčia PPA jaustis bloga / -u mama / tėvu, grasina atimti vaikus ar pranešti atitinkamoms tarnyboms; • Baugina PPA, jeigu PPA nutrauks santykius su PKA; • Poreikiai yra svarbesni nei PPA ar kitų artimųjų; • Įrengia stebėjimo įrangą PPA nežinant ar nesutinkant. • Sistemingai nesilaiko teisėsaugos (policijos / teismo / probacijos) skirtų įpareigojimų (kardamosios priemonės, Orderio reikalavimai).
Kito asmens suteikta informacija	Apie smurtinį įvykį prieš pilnametį asmenį, įvykusį artimoje aplinkoje, specialistą informuoja kitas asmuo ir specialistas pagal savo kompetencijų ribas, pareigas ir galimybes identifikuoja smurto artimoje aplinkoje pavojų.

Aplinkybės, kurios didina riziką patirti smurto artimoje aplinkoje pavojų.

Aplinkybės	Pavyzdžiai
Priklausomybė nuo PKA	• Materialinė - PPA yra ekonomiškai priklausoma / -as nuo PKA (pvz., PPA nedirba, neturi individualių pajamų arba pajamos per mažos gyventi atskirai nuo PKA). • Informacinė - PPA neturi prieigos prie ryšio priemonių (pvz., mobiliojo ryšio įrenginį turi tik PKA, o PPA tokio įrenginio neturi). • Socialinė – PPA negalėtų atlikti kasdienių funkcijų, nes yra tiesiogiai priklausoma / -as nuo PKA (pvz., turi judėjimo sunkumų), gyvena vieniemyje ar vietovėje, kur nėra viešojo transporto, turimą transporto priemonę vairuoja tik PKA, PPA priklauso vienai iš visuomenės pažeidžiamų grupių (pvz., pabėgėlis / migrantas / priklausomybę turintis asmuo / izoliuotas pagyvenęs asmuo / valstybinės kalbos nemokantis asmuo ir pan.). • Sveikatos būklė - PPA laukiasi (nėštumas akivaizdus arba suprantamas iš asmens žodžių), PPA turi negalią (akivaizdūs neįgalumo požymiai arba

	suprantami iš PPA ir / ar kartu esančių asmenų žodžių), PPA susiduria su sveikatos problemomis. Gyvenamoji vieta - PPA gyvena toli nuo kitų žmonių, kaimynų (pvz., vieniemyje).
Vaikai / priežiūros reikalaujantys artimieji	Tame pačiame namų ūkyje gyvena vaikai / PPA priežiūros reikalaujantys asmenys.
PPA ir PKA santykiai	PPA įvardina, kad vyksta santuokos ir / ar santykių nutraukimo procesas (pvz., skyrybos, turto dalybos (ne tik tarp intymių partnerių, bet ir tėvų ar kitų artimųjų, vaikų priežiūros klausimų nesuderinimas).
Ginklo turėjimas, polinkis į agresiją	PPA įvardina, kad: - Namuose yra ginklas (šaunamasis ar nešaunamasis); - PKA turi kriminalinę praeitį, praeityje buvusius smurto epizodus kitų asmenų (ne artimųjų ir / ar artimųjų) atžvilgiu ir pan.
PKA priklausomybės ir sveikata	- PKA dažnai būna neblaivus / -i ar apsvaigęs / -usi nuo narkotinių / psichoaktyvių medžiagų. - PPA įvardina, kad PKA turi psichikos sutrikimų. - PPA turi informacijos, kad PKA vartoja psichotropinius vaistus be gydytojo paskyrimo. - PPA turi informacijos, kad PKA prekiauja / disponuoja psichotropinėmis medžiagomis.



SMURTĄ ARTIMOJE APLINKOJE PATYRUSIO AR SMURTO ARTIMOJE APLINKOJE PAVOJŲ PATIRIANČIO PILNAMEČIO ASMENS

IDENTIFIKAVIMO KRITERIJAI

Projektas:

Specializuotos kompleksinės pagalbos centrų metodinės pagalbos centras (Nr. 1-SPCM07131/2024)

Finansavimas:

Projektą finansuoja Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

Autoriai:

Airida Andrulė, Jurgita Cinskienė, Jūratė Šeduikienė, Laura Zaleskienė

Turinys

Santrumpos	3
Sąvokos	3
ĮVADAS	4
BENDROJI DALIS.....	5
SPA ar PPA patekimas į apsaugos, pagalbos ir paslaugų sistemą.....	5
Policijos veiksmai atvykus į įvykio vietą	5
Įstatymo įpareigojimai VVTAĮT ar jos įgaliotiems teritorinių skyrių, socialinių paslaugų, asmens sveikatos priežiūros ir švietimo įstaigoms.	5
SPA ir PPA teisės	6
SKPC funkcijos	7
SPA AR PPA IDENTIFIKAVIMO KRITERIJAI	8
Kriterijai, identifikuojantys SPA	8
Kriterijai, identifikuojantys PPA	10
Atkreipiame dėmesį!!!	13

Santrumpos

Įstatymas – LR Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas

NVO – nevyriausybinių organizacija

Orderis - apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje orderis

PKA - smurto artimoje aplinkoje pavojų keliantis asmuo

PPA - smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriantis asmuo

SAA – smurtas artimoje aplinkoje

SPA - smurtą artimoje aplinkoje patyręs asmuo

SKPC – specializuotos kompleksinės pagalbos centras

VVTAJT - Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba ar jos įgalioti teritoriniai skyriai

Sąvokos

Orderis – prevencinė apsaugos priemonė, kuri skirta PPA apsaugoti ir kuria pilnametis PKA įpareigojamas laikinai išsikelti iš gyvenamosios vietos, jeigu jis gyvena kartu su PPA, nesilankyti šio asmens gyvenamojoje vietoje, nesiartinti prie jo ir kartu su juo gyvenančių pilnamečių asmenų ir / ar vaikų, nebendrauti, neieškoti ryšių su jais.

Artima aplinka – aplinka, kurią sudaro asmenys, siejami arba praeityje sieti santuokiniais, partnerystės, svainystės, giminystės ar kitais artimais ryšiais, taip pat asmenys, kartu gyvenantys ir tvarkantys bendrą ūkį.

SAA – artimoje aplinkoje veikimu ar neveikimu asmeniui daromas tyčinis fizinis, psichinis, seksualinis, ekonominis ar kitas poveikis, dėl kurio asmuo patiria fizinę, turtinę ir (ar) neturtinę žalą.

SPA – asmuo, prieš kurį panaudotas SAA, taip pat vaikas, tapęs SAA liudininku, ir / ar vaikas, gyvenantis artimoje aplinkoje, kurioje buvo smurtauta.

PPA – asmuo, prieš kurį, pagrįstai įtariama, gali būti panaudotas SAA.

PKA - asmuo, keliantis pagrįstą įtarimą, kad gali panaudoti SAA.

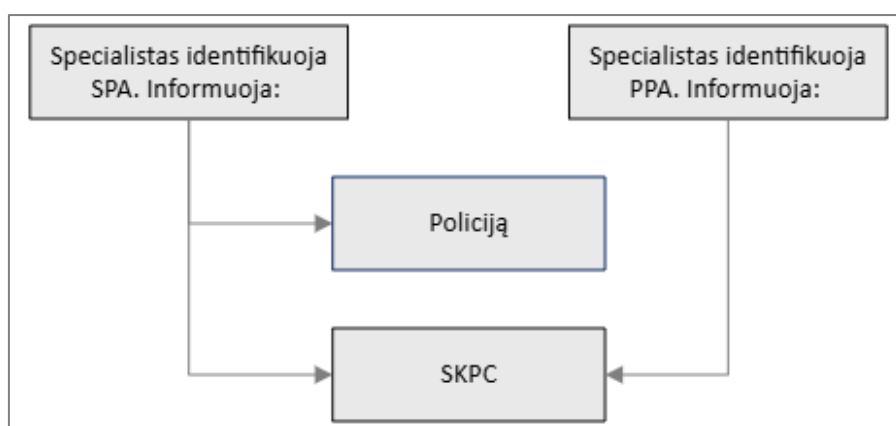
Specializuota kompleksinė pagalba – pagalba SPA ar PPA, kurią organizuoja, koordinuoja ir (ar) teikia SKPC.

SKPC – Lietuvos Respublikoje ar kitoje Europos Sąjungos valstybėje narėje arba kitoje Europos ekonominės erdvės valstybėje įsisteigęs viešasis juridinis asmuo ar jo padalinys, kuriam suteikta teisė teikti specializuotą kompleksinę pagalbą SPA ar PPA.

ĮVADAS

Įstatymas įtvirtina SPA ir PPA teisę į būtiną apsaugą, specializuotą kompleksinę pagalbą ir paslaugas, taip pat reglamentuoja tarpinstitucinį bendradarbiavimą tarp teisėsaugos institucijų, VVTAĮT, SKPC, socialinių paslaugų, asmens sveikatos priežiūros ir švietimo įstaigų, reaguojant į pranešimus dėl galimo SAA. Įstatymas pabrėžia, kad SAA dėl jo žalos visuomenei priskiriamas prie visuomeninę reikšmę turinčių nusikalstamų veikų, nuo kurių neproporcingai dažnai nukenčia moterys.

Įstatymo 13 straipsnio nuostatos įtvirtina VVTAĮT, socialinių paslaugų, asmens sveikatos priežiūros ir švietimo įstaigų specialistų pareigą, identifikavus SPA informuoti apie ją / jį policiją ir SKPC, identifikavus PPA informuoti apie ją / jį SKPC (žr. 1 pav.).



1 pav. Informacijos perdavimas institucijoms apie SPA ir PPA.

Siekiant užtikrinti SPA ar PPA apsaugą, suteikti pagalbą ir paslaugas, svarbu, kad visos Įstatyme nurodytos įstaigos naudotų vieningus SPA ar PPA identifikavimo kriterijus.

Šiame dokumente aprašyti SPA ir PPA **pilnamečio asmens** identifikavimo kriterijai yra skirti VVTAĮT, socialinių paslaugų, asmens sveikatos priežiūros ir švietimo įstaigų specialistams, kurie turi prievolę identifiкуoti SPA ar PPA bei perduoti informaciją policijai ir / ar SKPC, kaip tai numatyta Įstatymo 13 straipsnyje.

SPA ar PPA patekimas į apsaugos, pagalbos ir paslaugų sistemą

SPA ar PPA į apsaugos, pagalbos ir paslaugų sistemą gali patekti keliais būdais:

1. SPA ar PPA kreipiantis į Bendrąjį pagalbos centrą. Asmuo su klausos negalia gali išsikviesti pagalbą pasinaudodamas 112 mobiliąja programėle¹.
2. SPA ar PPA identifikuojamas institucijoje (pvz., asmuo tiesiogiai kreipėsi į teisėsaugos, socialinių paslaugų, asmens sveikatos priežiūros ar švietimo įstaigą, VVTAJT, NVO, kurių specialistai identifikuoja, kad asmuo yra SPA ar PPA).
3. SPA ar PPA giminaičiams, kaimynams ar kitiems asmenims kreipiantis į Bendrąjį pagalbos centrą ir pranešant apie SPA ar PPA.
4. SPA ar PPA savarankiškai ieškant pagalbos (pvz., tiesiogiai kreipiantis į SKPC).

Policijos veiksmai atvykus į įvykio vietą

Policijos pareigūnai, reaguodami į pranešimus dėl galimo SAA, vadovaujasi Policijos pareigūnų reagavimo į pranešimus apie SAA ir sprendimo dėl Orderio priėmimo, jo vykdymo ir kontrolės tvarkos aprašu² bei kitais teisės aktais (pvz., Policijos įstatymu, Baudžiamojo proceso kodeksu, Įstatymu, kitais poįstatyminiais teisės aktais, reglamentuojančiais ikiteisminio tyrimo pradėjimą, kitais Generalinio komisaro, Generalinio prokuroro įsakymais ir rekomendacijomis).

Policijos pareigūnai, atvykę į galimo SAA įvykio vietą arba patys būdami šio įvykio liudininkais, atlieka būtinus veiksmus įvykio aplinkybių išsiaiškinimui ir įvykio vietos užfiksavimui:

- Nustatę, kad įvykis susijęs su artimos aplinkos subjektais ir turi nusikalstamos veikos požymių, sprendžia dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo.
- Nustatę, kad įvykis susijęs su artimos aplinkos subjektais, tačiau nenustatę padarytos nusikalstamos veikos požymių, atlieka SAA pavojaus rizikos vertinimą³, sprendžia dėl Orderio skyrimo.

Įstatymo įpareigojimai VVTAJT ar jos įgaliotiems teritorinių skyrių, socialinių paslaugų, asmens sveikatos priežiūros ir švietimo įstaigoms.

VVTAJT, socialinių paslaugų, ir švietimo įstaigų specialistai privalo:

- Apie PPA informuoti SKPC;
- Apie SPA informuoti policiją ir SKPC;
- SPA ir PPA informuoti apie tai, kad su ja / juo susisieks SKPC ir, jai / jam sutikus, suteiks pagalbą.

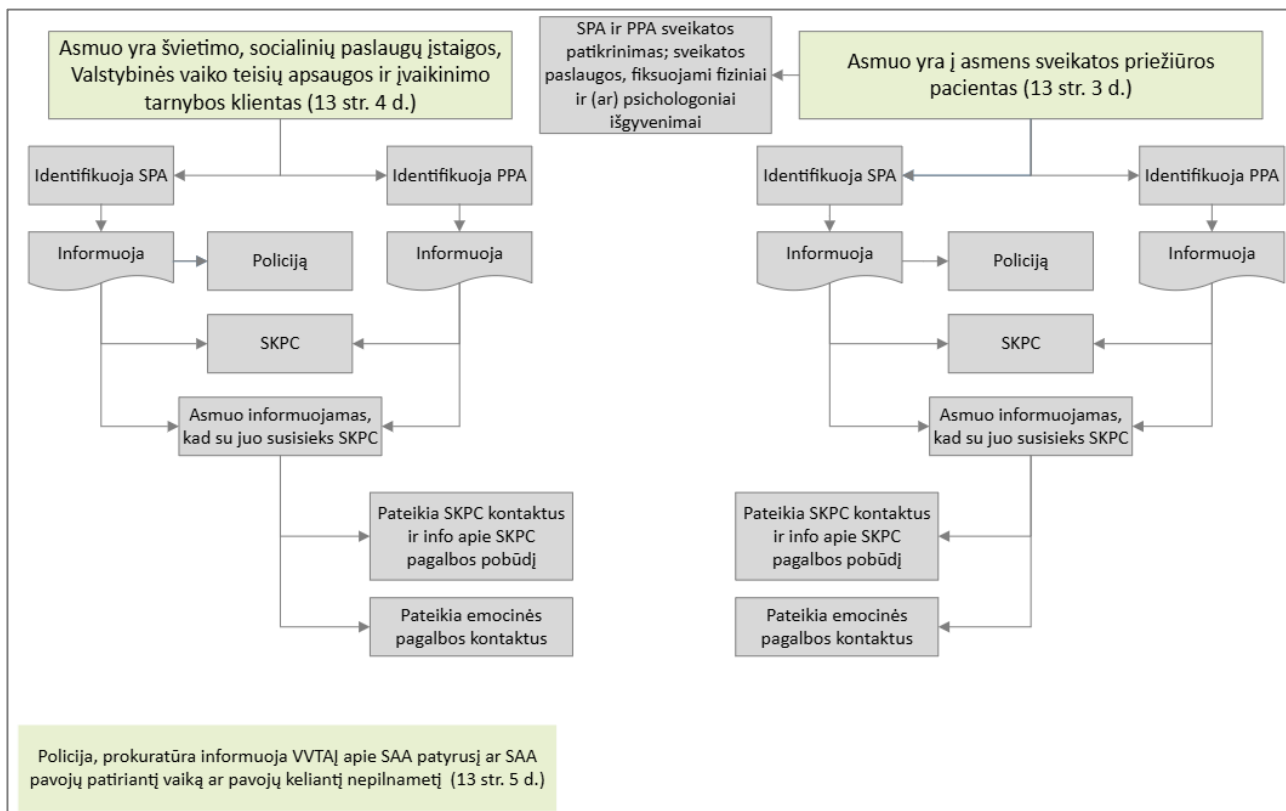
¹ BPC 112 aplikaciją: <http://www.lkd.lt/informacija-apie-numerio-112-mobiliąja-programele>

² Policijos pareigūnų reagavimo į pranešimus apie smurtą artimoje aplinkoje ir sprendimo dėl apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje orderio priėmimo, jo vykdymo ir kontrolės tvarkos aprašas <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/a00bc0210fa111ee9ac6bb8cb9c06455?jfwid=177hvc6c4u>

³ atsakydami į klausimus, kurie suformuluoti vadovaujantis Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2023 m. kovo 29 d. įsakymu Nr. 1V-171 „Dėl smurto artimoje aplinkoje pavojaus rizikos vertinimo kriterijų nustatymo (lrs.lt)“ - [1V-171 Dėl smurto artimoje aplinkoje pavojaus rizikos vertinimo kriterijų nustatymo \(lrs.lt\)](#)

Jei SPA ar PPA kreipiasi į asmens sveikatos priežiūros įstaigą, šios įstaigos specialistai privalo:

- Teisės aktų nustatyta tvarka ir terminais atlikti SPA ar PPA sveikatos patikrinimą, suteikti reikalingas asmens sveikatos priežiūros paslaugas, medicininuose dokumentuose aprašyti patikrinimo metu nustatytus patirtus fizinius sužalojimus ar psichologinius išgyvenimus;
- Apie PPA informuoti SKPC, o apie SPA – SKPC ir policiją;
- SPA ir PPA informuoti apie tai, kad su ja / juo susisieks SKPC ir, jai / jam sutikus, suteiks pagalbą.



- 2 pav. Įstatymo įpareigojimai

SPA ir PPA teisės

Įstatymo 10 straipsnyje nurodyta, kad SPA ir PPA turi teisę:

- Gauti informaciją jai / jam prieinamais informacijos šaltiniais ir būdais apie įstaigas, teikiančias pagalbą SPA ar PPA.
- Gauti informaciją jai / jam prieinamais informacijos šaltiniais ir būdais apie skirtą Orderį arba sprendimo dėl Orderio apskundimo tvarką.
- Gauti informaciją jai / jam prieinamais informacijos šaltiniais ir būdais apie PKA sulaikymą ir apie PKA taikomas ar baigiamas taikyti kardomąsias priemones.
- Gauti specializuotą kompleksinę pagalbą.
- Gauti socialines paslaugas LR Socialinių paslaugų įstatymo nustatyta tvarka (laikinas apgyvendinimas ar laikinas apnakvindinimas SPA ar PPA, jei būtina, suteikiamas nedelsiant bet kuriuo paros metu).
- Būti išklausytai / -am tiesiogiai ar per atstovą.

- Nesusitikti su PKA ar asmeniu, kuris yra galimai panaudojęs SAA, įvykį tiriančių teisėsaugos institucijų patalpose.
- Skųsti policijos pareigūnų sprendimą neskirti Orderio.

SKPC funkcijos

SKPC teikia konfidencialią ir nemokamą specializuotą kompleksinę pagalbą SPA ir PPA, bendradarbiauja su kitomis apsaugą užtikrinančiomis, pagalbą ir paslaugas teikiančiomis įstaigomis. Įstatymo 14 straipsnyje įtvirtintos šios SKPC funkcijos:

- Įvertinti SPA ar PPA individualius ir specialiuosius poreikius.
- Sudaryti pagalbos priemonių planą ir organizuoti specializuotos kompleksinės pagalbos teikimą.
- Teikti ekspertinį vertinimą.
- Informuoti, konsultuoti su SAA susijusiais klausimais ir / ar padėti šiuos klausimus spręsti.
- Teikti specializuotą psichologinę ir / ar teisinę pagalbą.
- Informuoti apie SPA ar PPA teises ir institucijas, kurios gali jas užtikrinti, o tais atvejais, kai SPA ar PPA yra vaikas, informuoti apie VVTAJT, jei apie šį atvejį nebuvo informuota policija.
- Pranešti apie galimą vaiko teisių pažeidimą policijai ir VVTAJT tais atvejais, kai SPA ar PPA yra vaikas, kai ji / jis pati / pats ar jos / jo atstovai pagal įstatymą kreipiasi tiesiogiai į SKPC.
- Informuoti apie socialinių paslaugų ir asmens sveikatos priežiūros įstaigas ir padėti su jomis susisiekti.
- Organizuoti SPA ar PPA palydėjimą šio asmens prašymu į kitas įstaigas (pvz., esant SPA ar PPA sutikimui, SKPC specialistas gali dalyvauti atvejo vadybos posėdyje).
- SPA informuoti apie galimybę paduoti kompetentingai institucijai skundą dėl SAA.
- Informuoti asmenis, kurie tiesiogiai kreipiasi į SKPC, apie ikiteisminio tyrimo įstaigas, prokuratūrą ar teismą, dėl nusikalstamos veikos ir / ar kitų su baudžiamuoju procesu susijusių klausimų.
- Teikti pagalbą SPA ar PPA, siekiančiam įsitraukti į darbo rinką.
- Rengti informaciją policijai, VVTAJT ir kitoms suinteresuotoms institucijoms apie specializuotos kompleksinės pagalbos teikimą SPA ar PPA šio asmens prašymu.
- Keisti informaciją su VVTAJT, socialinių paslaugų įstaigomis apie specializuotos kompleksinės pagalbos teikimą SPA ar PPA, kai SPA ar PPA yra vaikas.

SPA AR PPA IDENTIFIKAVIMO KRITERIJAI

SPA ar PPA identifikavimo kriterijai taikomi identifikuojant SPA ar PPA, kuri/-is yra **pilnametis** asmuo. Jei asmuo nepilnametis, specialistas vadovaujasi LR Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo nuostatomis.

Kriterijai, identifikuojantys SPA

Asmuo gali specialistui nurodyti konkretaus smurtinio epizodo datą, laiką, arba specialistas pats mato / girdi / pastebi konkretų smurtinį epizodą, arba kitas asmuo informuoja specialistą apie smurtinį epizodą prieš pilnametį asmenį, įvykusį artimoje aplinkoje.

Specialisto veiksmai identifikavus SPA:

- Jei specialistas **girdi / mato** SAA čia ir dabar, jis nedelsiant informuoja policiją skambindamas į Bendrąjį pagalbos centrą (tel.: 112) ir konkrečioje apskrityje Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos finansuojamą SKPC (<https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/seima-ir-vaikai/seimos-politika/smurto-artimoje-aplinkoje-prewencija/institucijoms/>) nurodydamas: kada, kur, nuo ko nukentėjo SPA ir kokio pobūdžio smurtą ji / jis patyrė.
- Jei asmuo **pasidalina** informacija apie įvykusį SAA ir jam **reikalinga** skubi pagalba, specialistas nedelsiant informuoja Bendrąjį pagalbos centrą (tel.: 112) ir konkrečioje apskrityje Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos finansuojamą SKPC (<https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/seima-ir-vaikai/seimos-politika/smurto-artimoje-aplinkoje-prewencija/institucijoms/>) nurodydamas: kada, kur, nuo ko nukentėjo SPA ir kokio pobūdžio smurtą ji / jis patyrė.
- Jei asmuo **pasidalina** informacija apie įvykusį SAA ir jam skubi pagalba **nėra reikalinga**, specialistas ne vėliau kaip kitą darbo dieną informuoja policiją kitais priimtinais būdais (pvz.: raštu, per <https://www.epolicija.lt/>, institucijos nustatyta vidine tvarka ir pan.) ir konkrečioje apskrityje Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos finansuojamą SKPC (<https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/seima-ir-vaikai/seimos-politika/smurto-artimoje-aplinkoje-prewencija/institucijoms/>) nurodydamas: kada, kur, nuo ko nukentėjo SPA ir kokio pobūdžio smurtą ji / jis patyrė.

Žemiau pateikiami kriterijai, padedantys paslaugas teikiančiam specialistui identifikuoti SPA:

1. Asmens pasidalinimas informacija apie konkrečią situaciją, turinčią SAA požymių.

Asmuo informuoja specialistą apie smurtinį epizodą, įvykusį artimoje aplinkoje. Asmuo pateikia faktinę informaciją apie artimo asmens naudotą smurtinį elgesį.

Pavyzdžiai:

1. Asmuo teigia, kad savaitgalį partneris griebė už plaukų, tempė galvą žemyn ir tai atlikdamas grasino, jog išsiveš bendrus vaikus į užsienį ir niekada jų asmuo nebepamatys.
2. Asmuo teigia, kad partneris atėmė banko korteles, asmens dokumentus, neleidžia jais naudotis, užrakina namuose ir neleidžia išeiti.
3. Asmuo teigia, kad brolis atvyksta pas juos į kiemą, spardo kieme esančius šunis prie vaikų ir asmens akių, garsiai rėkia ir keikia šeimos narius, kas dieną laukia prie įvažiavimo į kiemą, todėl šeimos nariams baisu išeiti iš namų.
4. Asmuo teigia, kad partneris grasino nužudyti (pvz.: panaudoti šaunamąjį ginklą).

2. Pačio specialisto girdimas / matomas SAA.

Smurtinis epizodas artimoje aplinkoje vyksta specialisto akivaizdoje (pvz., tiesioginio kontakto ar pokalbio telefonu metu). Specialistas reaguoja nedelsiant ir skambina 112.

Pavyzdžiai:

1. Atvykus pas asmenį matoma arba bendraujant su asmeniu telefonu girdisi, kad neblaivus partneris garsiai „kolioja“, keikia kitą partnerį, agresyviai užsimoja trenkti, tačiau netrenkia, stumdo asmenį, tačiau darbuotojas nenukenčia.
2. Atvykus į šeimą arba bendraujant su asmeniu telefonu girdisi, kad vienas iš tėvų ima grasinti smurtu kitam („Palauk, dabar, kai išeis darbuotojai, taip sumušiu, kad daugiau jų neįsileisi“).

3. Kito asmens suteikta informacija.

Apie smurtinį epizodą prieš pilnametį asmenį, įvykusį artimoje aplinkoje, specialistą informuoja kitas asmuo. Specialistas, sužinojęs informaciją apie smurtą artimoje aplinkoje, praneša policijai ir SKPC.

Pavyzdžiai:

1. VVTAJT specialistą apie galimą smurtą prieš nepilnametį asmenį informuoja trečiasis asmuo (kaimynas, sveikatos ar švietimo įstaigos darbuotojas). Specialistas, tikrindamas informaciją, identifikuoja, kad SAA patiria ne tik nepilnametis, bet ir kitas kartu gyvenantis asmuo.
2. Švietimo įstaigos darbuotojas iš pokalbio su vaiku („vakar nepadariau pamokų, nes tėvas išgėrė ir pradėjo siautėti“, „mama neišėjo į darbą, nes vakar tėtis ją sumušė“) identifikuoja, kad šeimos nariai patyrė SAA.

4. Specialisto pastebėjimai.

Asmuo neigia / nekalba apie SAA, tačiau specialistas pastebi fizinius sužalojimus (pvz., kraujosruvos, randai, lūžiai ar kitos traumos), kurie paaiškinami keistomis ar prieštaringomis aplinkybėmis (pvz., „nukritau“, „paslydau“, „atsitrenkiau“), kurios kartojasi, menkina patiriamo skausmo svarbą, stiprumą, vengia atsakyti, paaiškinti.

Taip pat specialistas pastebi nuolatinį streso jausmą, dažnus liūdesio ar nerimo epizodus, žemą savigarbą, dažną savikritiką, socialinę izoliaciją (asmuo vengia draugų ir kitų šeimos narių), nervingą elgesį, dažną nuotaikų svyravimą, vengimą kalbėti apie santykius

ir / arba

specialisto konsultacijai asmenį dažnai / nuolat lydi partneris/-ė, kuris/-i kontroliuoja jo / jos elgesį ar kalbėjimą, riboja jo / jos laisvę, dažnai ją / jį tikrina, ką ji / jis veikia, pvz., tikrina socialinę mediją, yra pavydus/-i, arba asmuo kalba apie buvusį partnerį/-ę, kuris/-i nuolat persekioja, rašo grasinančias žinutes, nepalieka ramybės nei namie, nei darbe, baimė pasirodyti viešumoje.

Kriterijai, identifikuojantys PPA

Asmuo negali specialistui nurodyti konkretaus smurtinio įvykio datos, laiko, tačiau pateikia informaciją, leidžiančią suprasti apie sistemingai arba protarpiais vykstančius smurtinius išpuolius jo / jos ar vaikų / kitų artimųjų atžvilgiu.

PPA identifikuojantys kriterijai skirstomi į 2 kategorijas:

- Smurto artimoje aplinkoje pavojų identifikuojantys kriterijai.
- Aplinkybės, kurios didina riziką patirti smurto artimoje aplinkoje pavojų.

Specialisto veiksmai identifikavus PPA:

- Jei specialistas nustato **nors vieną** Smurto artimoje aplinkoje pavojų identifikuojantį kriterijų, jis informuoja konkrečioje apskrityje Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos finansuojamą SKPC (<https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/seima-ir-vaikai/seimos-politika/smurto-artimoje-aplinkoje-prevencija/institucijoms/>) nurodydamas: kada, kur, nuo ko nukentėjo PPA ir kokio pobūdžio smurtą ji / jis patyrė.

Žemiau pateikiami smurto artimoje aplinkoje pavojų identifikuojantys **kriterijai**.

Kriterijus	Pavyzdžiai
Nesaugumas	Pavyzdžiui, PPA: • Jaučiasi nesaugus savo namuose / aplinkoje; • Pasakoja apie du ir daugiau skirtingų smurtinių įvykių / epizodų; • Jau anksčiau yra patyręs SAA iš PKA; • Įvardija bijantis patirti SAA iš PKA; • Jaučiasi nesaugus pasibaigus Orderio ar kardomųjų priemonių galiojimui; • Bijo dėl vaikų / kitų artimųjų / namuose slaugomų asmenų (jei jų yra) saugumo ir gyvybės; • Bijo išeiti iš namų.

Fizinio pobūdžio smurtinio elgesio pavojus	Fizinio smurto pavojaus pavyzdžiai. PKA grasina: • Pats ar per trečiuosius asmenis nusižudyti; • Panaudoti fizinį smurtą; • Pakenkti šeimos nariams / kitiems artimiesiems / draugams; • Sužaloti vaikus / kitus artimuosius; • Pagrobtį vaikus / kitus artimuosius; • Susidoroti su augintiniais; • Nesuteikti PPA pagalbos, apriboti judėjimo galimybes, nesuteikti būtiniausių daiktų, vaistų, priežiūros ir pan.; • Sunaikinti ar sugadinti daiktus, turtą ir pan.
Seksualinio pobūdžio smurtinio elgesio pavojus	Seksualinio smurto pavojaus pavyzdžiai. PKA: • Siekia su PPA užsiimti lytiniais santykiais jai / jam to nenorint; • Siūlo PPA lytiškai santykiauti su kitais asmenimis jai / jam to nenorint; • Siekia užsiimti lytiniais santykiais su PPA jai / jam nepriimtinais būdais; • Siūlo žiūrėti pornografinio turinio informaciją, fotografuotis ar filmuotis apsinuoginus, prašo atsiųsti tokio pobūdžio vaizdus PPA nesutinkant; • Grasina panaudoti seksualinį smurtą prieš vaikus / kitus artimuosius; • Šaiposi iš PPA seksualumo, kūno, įžeidinėja dėl PPA seksualinių nuostatų / elgesio ir pan.
Ekonominio pobūdžio smurtinio elgesio pavojus	Ekonominio smurto pavojaus pavyzdžiai. PKA: • Grasina atimti pinigus ar riboti prieigą prie šeimos lėšų; • Siūlo atsisakyti darbo ar karjeros; • Nesuteikia informacijos apie šeimos pajamas, pinigų panaudojimą; • Draudžia reikšti nuomonę dėl pinigų panaudojimo; • Galimai slepia turimas banko sąskaitas ir pan.
Psichologinio pobūdžio smurtinio elgesio pavojus	Psichologinio smurto pavojaus pavyzdžiai. PKA: • Žemina, pravardžiuoja, įžeidinėja PPA, verčia jaustis kalta / -u, negeidžiama / -u; • Grasina paviešinti turimus duomenis, nuotraukas, vaizdo įrašus ar kitą medžiagą, siekdamas /- a PPA pakenkti ar įbauginti; • Siūlo / spaudžia riboti kontaktus su draugais, artimaisiais; • Siekia kontroliuoti PPA, pastoviai skambina, seka pokalbius telefonu, internetu teisindamasis / - asi pavydu ar meile, tikrina nuvažiuotą atstumą; • Vienas / -a priima sprendimus, kurie aktualūs visiems artimoje aplinkoje gyvenantiems asmenims; • Pasitinka PPA prie darbovietės, gyvenamosios vietos, ugdymo įstaigos, nors PPA to nepageidauja;

	• Verčia PPA jaustis bloga /-u mama / tėvu, grasina atimti vaikus ar pranešti atitinkamoms tarnyboms; • Baugina PPA, jeigu PPA nutrauks santykius su PKA; • Poreikiai yra svarbesni nei PPA ar kitų artimųjų; • Įrengia stebėjimo įrangą PPA nežinant ar nesutinkant. • Sistemingai nesilaiko teisėsaugos (policijos / teismo / probacijos) skirtų įpareigojimų (kardomosios priemonės, Orderio reikalavimai).
Kito asmens suteikta informacija	Apie smurtinį įvykį prieš pilnametį asmenį, įvykusį artimoje aplinkoje, specialistą informuoja kitas asmuo ir specialistas pagal savo kompetencijų ribas, pareigas ir galimybes identifikuoja smurto artimoje aplinkoje pavojų.

Žemiau pateikiamos **aplinkybės**, kurios didina riziką patirti SAA pavojų.

Specialisto veiksmai vertinant aplinkybes:

- Specialistas, vadovaudamasis SAA pavojų identifikuojančiais kriterijais, vertindamas asmens situaciją dėl galimo SAA pavojaus, taip pat įvertina ir fiksuoja aplinkybes, kurios didina riziką patirti SAA pavojų.
- Vien tik aplinkybių, kurios didina riziką patirti SAA pavojų, nustatymas nereiškia, kad asmuo yra PPA. Pavyzdžiui, namuose yra ginklas, tačiau juo nėra grasinama.

Aplinkybės	Pavyzdžiai
Priklausomybė nuo PKA	• Materialinė - PPA yra ekonomiškai priklausoma / -as nuo PKA (pvz. PPA nedirba, neturi individualių pajamų arba pajamos per mažos gyventi atskirai nuo PKA). • Informacinė - PPA neturi prieigos prie ryšio priemonių (pvz., mobiliojo ryšio įrenginį turi tik PKA, o PPA tokio įrenginio neturi). • Socialinė – PPA negalėtų atlikti kasdienių funkcijų, nes yra tiesiogiai priklausoma / -as nuo PKA (pvz., turi judėjimo sunkumų), gyvena vieniemyje ar vietovėje, kur nėra viešojo transporto, turimą transporto priemonę vairuoja tik PKA, PPA priklauso vienai iš visuomenės pažeidžiamų grupių (pvz., pabėgėlis / migrantas / priklausomybę turintis asmuo / izoliuotas pagyvenęs asmuo / valstybinės kalbos nemokantis asmuo ir pan.). • Sveikatos būklė - PPA laukiasi (nėštumas akivaizdus arba suprantamas iš asmens žodžių), PPA turi negalią (akivaizdūs neįgalumo požymiai arba suprantami iš PPA ir / ar kartu esančių asmenų žodžių), PPA susiduria su sveikatos problemomis. • Gyvenamoji vieta - PPA gyvena toli nuo kitų žmonių, kaimynų (pvz., vieniemyje).

Vaikai / priežiūros reikalaujantys artimieji	Tame pačiame namų ūkyje gyvena vaikai / PPA priežiūros reikalaujantys asmenys.
PPA ir PKA santykiai	PPA įvardina, kad vyksta santuokos ir / ar santykių nutraukimo procesas (pvz., skyrybos, turto dalybos (ne tik tarp intymių partnerių, bet ir tėvų ar kitų artimųjų, vaikų priežiūros klausimų nesuderinimas).
Ginklo turėjimas, polinkis į agresiją	PPA įvardina, kad: - Namuose yra ginklas (šaunamasis ar nešaunamasis); - PKA turi kriminalinę praeitį, praeityje buvusius smurto epizodus kitų asmenų (ne artimųjų ir / ar artimųjų) atžvilgiu ir pan.
PKA priklausomybės ir sveikata	- PKA dažnai būna neblaivus / -i ar apsvaigęs / -usi nuo narkotinių / psichoaktyvių medžiagų. - PPA įvardina, kad PKA turi psichikos sutrikimų. - PPA turi informacijos, kad PKA vartoja psichotropinius vaistus be gydytojo paskyrimo. - PPA turi informacijos, kad PKA prekiauja / disponuoja psichotropinėmis medžiagomis.

Atkreipiame dėmesį!!!

Svarbu, kad VVTAJT, socialinių paslaugų, asmens sveikatos priežiūros ar švietimo įstaigos specialistas, bendraudamas su SPA ar PPA:

- Vengtų atsakomybę ir kaltę SPA / PPA perkeliančių klausimų / frazių dėl patirto smurto / patiriamo smurto pavojaus (pvz.: „Už ką sumušė?“, „Ką padarėte, kad jį suerzinote?“, „Kodėl vis dar neišsiskyrėte?“, „Kodėl neišėjote iš namų?“, „Jei vyras neblaivus būna agresyvus, tai gal geriau jo neprovokuoti“).
- Parodytų supratimą ir palaikymą (pvz., „Kas atsitiko tą dieną, kai vyras jus sumušė?“, „Kokiomis aplinkybėmis paprastai vyras nekontroliuoja savo elgesio?“, „Ar galvojote apie galimybę nutraukti santykius su vyru?“, „Ar svarstėte, kokius sunkumus galite patirti nusprendusi nutraukti santykius su vyru?“, „Ar visada vyras būna neblaivus, kai smurtauja?“).
- Vengtų skatinimo išsaugoti santykius (pvz., „Ar pagalvojote, kad skirtis gali būti labai brangu ir sudėtinga?“, „Jūsų vaikai dar maži, jiems reikia tėvo.“, „Čia pirmas ir vienintelis kartas, kai jis nesusivaldė, todėl siūlau pabandyti susitaikyti.“, „Jis juk jūsų vaikų tėvas.“, „Gal kurį laiką pakentėjus jis nusiramintų ir viskas susitvarkytų.“).
- Patvirtintų SPA ar PPA, kad niekas neturi teisės naudoti smurtinių veiksmų SPA ar PPA atžvilgiu, kad SAA yra nusikalstama veika.
- Kaip įmanoma tiksliau, detaliau užfiksuotų SPA ar PPA suteiktą informaciją apie smurtinį epizodą (pvz., datą, laiką, vietą, konkrečius smurtinius veiksmus, dalyvavusius asmenis).
- Informuotų SPA, kad vadovaujantis Įstatymu, informacija apie įvykį bus perduota policijai ir SKPC.
- Informuotų PPA, kad vadovaujantis Įstatymu, informacija apie įvykį bus perduota SKPC.

- Informuotų, kad SKPC susisieks telefonu ir pasiūlys nemokamą ir konfidencialią specializuotą kompleksinę pagalbą.
- Informuotų apie emocinės paramos linijas ir nurodytų jų kontaktus.
- Nedelsiant informuotų policiją apie PKA galimai turimą šaunamąjį ginklą, jei juo grasinama pasinaudoti.
- Paaiškėjus, kad PKA nesilaiko skirto Orderio (pvz., susitinka su vaikais ar kitais artimaisiais, gyvenančias kartu su PPA; atlydi PPA į susitikimą su specialistu; el. ryšio priemonėmis ar kitu netiesioginiu būdu bando susisiekti su PPA (pvz., skambina telefonu ar rašo žinutes el. paštu PPA ar kartu su PPA gyvenantiems vaikams ar kitiems artimiesiems ir pan.) ar kandomųjų priemonių (pvz., pasitinka SPA prie darbovietės, gyvenamosios vietos, ugdymo įstaigos) įpareigojimų, informuotų apie tai policiją.



Lietuvos Respublikos
socialinės apsaugos
ir darbo ministerija

SMURTĄ ARTIMOJE APLINKOJE PATYRUSIO AR SMURTO ARTIMOJE APLINKOJE PAVOJŲ PATIRIANČIO ASMENS TURIMOS NEGALIOS IDENTIFIKAVIMO KRITERIJAI

Projektas:

Specializuotos kompleksinės pagalbos centrų metodinės pagalbos centras (Nr. 1-SPCM07131/2024)

Finansavimas:

Projektą finansuoja Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

Autoriai:

Simona Aginskaitė, Vaida Lukošūtė, Dana Migaliova, Naura Daukšienė

TURINYS

<i>Sąvokos</i>	<i>3</i>
<i>Įvadas.....</i>	<i>3</i>
<i>SAA pavojų patiriančio/SAA patyrusio asmens turimos negalios identifikavimo kriterijai</i>	<i>5</i>
<i>Regos negalia</i>	<i>5</i>
<i>Klausos negalia</i>	<i>6</i>
<i>Judėjimo negalia</i>	<i>7</i>
<i>Psichosocialinė negalia</i>	<i>8</i>
<i>Rekomendacijos specialistams.....</i>	<i>11</i>

Sąvokos

Įstatymas – LR Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas.

SAA – smurtas artimoje aplinkoje.

SKPC - specializuotos kompleksinės pagalbos centras.

LGK - Lietuvių gestų kalba.

Negalia - fizinis arba protinis sutrikimas, kuris apriboja ar pakenkia esminėms gyvybinėms funkcijoms (klausai, regai, kalbėjimui, judėjimui), rūpinimuisi savimi, tobulėjimui, ar darbui, atimantis, sumažinantis ar apribojantis asmens galimybę užsiimti kasdiene veikla ir jaustis pilnaverčiu visuomenės nariu.

Regos negalia - visiškas ar dalinis negalėjimas priimti regimąją informaciją. Aklumas – tai visiškas negalėjimas matyti. Silpnaregiais arba turinčiais regėjimo sutrikimų vadinami asmenys, kurie turi tam tikrą, kad ir ribotą galimybę priimti regimąją informaciją.

Klausos negalia - visiškas negalėjimas arba ribota galimybė priimti garsinę informaciją. Klausos reikalinga norint išmokyti kalbėti ir kontroliuoti kalbą, todėl klausos sutrikimas labai dažnai pasireiškia kartu su kita sensorine negalia – kalbos sutrikimu. Kurčiasis – tai žmogus, visiškai praradęs klausą, negalintis suprasti kalbos. Asmuo, turintis klausos sutrikimą – žmogus, kurio galimybės girdėti yra ribotos, tačiau jis gali suprasti kalbą.

Judėjimo negalia - esant šiai negaliai yra apribota asmens galimybė judėti, valdyti rankų ar kojų judesius (paraplegija, kvadraplegija, paralyžius, cerebrinis paralyžius, raumenų / kaulų ligos).

Psichosocialinė negalia - patiriami iššūkiai, susiję su žmogaus psichine sveikatos būkle, jam sąveikaujant su socialine aplinka trukdantys jaustis lygiu su visais bei apribojantys asmens galimybes išbūti tam tikroje aplinkoje, susikaupiti ir atlikti užduotis, bendrauti, valdyti stresą, palaikyti grįžtamąjį ryšį.

Įvadas

Lietuvos Respublikos Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas¹ (toliau – Įstatymas) įtvirtina apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje principus, užtikrinančius smurtą patyrusio asmens (toliau – SPA) ir smurtą patiriančio asmens (toliau – PPA) teisę į būtiną apsaugą, specializuotą kompleksinę pagalbą ir socialines paslaugas. Įstatymas reglamentuoja tarpinstitucinį bendradarbiavimą tarp teisėsaugos institucijų, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos (toliau – VVTAJT), Specializuotų pagalbos centrų (toliau – SKPC), socialinių paslaugų teikėjų, nevyriausybinių organizacijų, asmens sveikatos priežiūros bei švietimo įstaigų, siekiant efektyviai reaguoti į galimus smurto atvejus ir teikti pagalbą nukentėjusiesiems asmenims.

Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių konvencijos (toliau – Konvencija) 16 straipsnis pabrėžia negalią turinčių asmenų teisę į apsaugą nuo smurto ir prievartos (16 straipsnis). Konvenciją ratifikavusios šalys imasi visų atitinkamų teisės aktų leidybos, administracinių, socialinių, švietimo ir kitų priemonių, kad apsaugotų asmenis su negalia tiek namuose, tiek už namų ribų nuo bet kokios formos išnaudojimo, smurto ir prievartos, taip pat dėl aspektų,

¹ Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.400334>

susijusių su lytimi. Konvencija įpareigoja imtis visų atitinkamų priemonių, užtikrinančių atitinkamą pagalbą ir paramą, kad užkirstų kelią visų formų išnaudojimui, smurtui ir prievartai, Tuo pačiu užtikrinant, kad apsaugos paslaugos būtų teikiamos atsižvelgiant į asmens amžių, lytį ir negalios pobūdį.

Svarbu atminti, kad siekiant užtikrinti tinkamą SAA pavojų patiriančio / SAA patyrusio negalią turinčio asmens apsaugą, pagalbos jam teikimą bei paslaugų prieinamumą, reikalinga ypatinga kompetencija ir specifinės žinios (išmanymas) regos, klausos, judėjimo, psichosocialinės negalios srityse. Svarbu ne tik išmanyti negalią turinčio žmogaus elgesį, teisingai jį identifikuoti, atpažinti turimą negalią, bet ir turėti žinių bei patirties kaip reaguoti ir elgtis atitinkamose situacijose, kad institucinė pagalba pasitarnautų negalią turinčiam asmeniui bei minimizuotų patiriamą grėsmę ir padėtų išvengti smurto ar jo pasikartojamumo ateityje. Todėl ypatingai svarbu, kad visos institucijos taikytų vieningus negalios identifikavimo kriterijus, atpažintų smurto rizikos ženklus bei tikslingai ir efektyviai bendradarbiautų tarpusavyje, suteikdamos maksimalią pagalbą negalią turinčiam asmeniui.

SAA pavojų patiriančio/SAA patyrusio asmens turimos negalios identifikavimo kriterijai

	Elgesys, kuris gali būti klaidingai suprastas		
	Regos negalia		
Nr.	Elgesys	Jo reikšmė	Ką daryti / kaip reaguoti?
1.	Nesiorientuoja erdvėje / Atrodo apsvaigęs / Nefokusuoja žvilgsnio / Kliūna už daiktų	Tai gali būti siplnaregystės ženklai. Ne visi silpnaregiai nešioja akinius.	Užkalbinkite žmogų. Tokiu būdu paaiškės, kad asmuo yra silpnaregis. Jeigu asmuo skaito labai arti prisitraukdamas daiktą (pvz.: knygą, telefoną, produkto pakuotę ir pan.) tai taip pat yra silpnaregystės bruožas.
Kiti patarimai susiję su regos negalia			
1.	Neregio baltoji lazdelė	Priemonė skirta savarankiškam judėjimui aplinkoje.	Esant minioje švelniai prilieskite žmogaus ranką ir pradėkite pokalbį. Jei esate vieni, kreipkitės į asmenį balsu.
2.	Informacijos pritaikymas	Silpnaregiams reikalingas informacijos pritaikymas.	Naudokite kontrastingą, didesnio šrifto tekstą ar neregiam prieinamą e. dokumentą, kuris būtų pateiktas kaip tekstas ir yra nuskaitymas balso sintezės. Nuskenuotas arba nufotografuotas tekstas negali būti nuskaitymas balsu.
Smurto rizikos ženklai			
Neįprastas baldų išdėstymas / Daiktų išmėtymas / Neapsaugotos, pavojingos erdvės (laiptai, skylės, stiklai, strypai ir pan.)		Daiktų stumdymas, perstumdymas, išmėtymas gali būti traktuojamas kaip smurtautojo taktika, siekiant destabilizuoti žmogų, laikyti jį nuolatinio nerimo būsenoje.	
Asmens menkinimas / Kontrolė / Nepagarbus elgesys		Tai psichologinio smurto apraiška, kai asmuo su negalia yra moralizuojamas, jog juo yra rūpinamasis ir jis yra priklausomas nuo šeimos narių. Tuo pačiu yra raginama netikėti negalią turinčio asmens žodžiais.	
Svarbu žinoti			
Tais atvejais, jeigu negalią turinčio asmens namuose aplinka yra nesaugi ir kelianti pavojų asmens mobilumui, reikia pranešti savivaldybės socialinių paslaugų skyriui, kad būtų ištirtas pagalbos paslaugų poreikis.			
Atpažinus psichologinį smurtą pranešti SKPC arba savivaldybės socialinių paslaugų skyriui, kad būtų ištirtas pagalbos paslaugų poreikis.			
Patarimai susiję su intelekto negalia			
Intelekto negalią turintis asmuo gali išreikšti grėsmę ar smurtą prieš jį įvairiais būdais, priklausomai nuo jo gebėjimo komunikuoti, emocinės būklės ir asmeninės patirties.			
Svarbu atkreipti dėmesį į bet kokius neįprastus elgesio ar fizinius pokyčius, ypač jei jie atsiranda staiga arba be aiškos priežasties.			
Prakalbinti intelekto negalią turintį asmenį, kuris gali būti patyręs smurtą, reikia ypatingo jautrumo, kantrybės ir tinkamo požiūrio. Reikia, kad asmuo jaustųsi pakankamai saugus ir palaikomas, kad galėtų išreikšti tai, ką patyrė.			

Elgesys, kuris gali būti klaidingai suprastas			
Klausos negalia			
Nr.	Elgesys	Jo reikšmė	Ką daryti / kaip reaguoti?
1.	Tapšnojimas per petį / Trepsėjimas kojomis / Intensyvus mojavimas / Šaukimas	Asmuo bando atkreipti jūsų dėmesį.	Atsisukite ir užmegzkite akių kontaktą.
2.	Nepaklusimas / nurodymų nevykdymas	Asmuo jūsų negirdi (ypač jei kreipiatės iš toli arba jam esant nusisukus).	Priartėkite, atkreipkite dėmesį patapšnojant per petį. Jeigu atstumas didelis tamsiu paros metu, tikslinga pasinaudoti šviesos prietaisais.
3.	Vaizdo skambutis / filmavimas	Asmuo skambina gestų kalbos vertėjui.	Palaukite, kol prisijungs vertėjas ir kalbėkite tiesiogiai su asmeniu.
4.	FM sistema	Prietaisas, naudojamas kartu su klausos aparatu, kad asmuo geriau girdėtų. Įranga panaši į segamą mikrofoną.	Galima pasiteirauti kokia šios įrangos paskirtis, kad įsitikinti, jog nėra naudojama pasiklausymo ar kita pavojų keliantį įranga.
Kiti patarimai susiję su klausos negalia			
1.	Gestas „negirdžiu“	Asmuo informuoja, kad turi klausos negalią.	Bendraukite raštu, kalbėkite aiškiai neuždengiant veido, ypač burnos, bendraukite per gestų kalbos vertėją.
2.	Skaitymas iš lūpų	Ne visi klausos negalią turintys asmenys skaito iš lūpų, tai - mitas.	Bendraukite raštu, kalbėkite aiškiai neuždengiant veido, ypač burnos, bendraukite per gestų kalbos vertėją.
3.	Apsimetinėjimas / Įtartinas elgesys	Asmuo gali apsimesti kurčiuoju, siekiant išvengti atsakomybės.	Kai kurie asmenys apsimesta kurčiaisiais, ypač užsieniečiai. Bendraukite raštu, pasiūlykite iškviešti gestų kalbos vertėją.
Smurto rizikos ženklai			
Savarankiškumo menkinimas		Kurčio asmens savarankiškumas yra sumenkinamas, kai girdintysis kalba jo vardu, teigdamas, kas jis geriau viską žino ir gali greičiau viską papasakoti.	
Nepakantumas bendraujant su kurčiuoju		Naudojamas perdėtas gestikuliavimas ir (ar) rėkimas, teigiant, kad jis taip geriau girdi ir (ar) supranta.	
Ekonominis smurtas		Argumentuojama, kad kurčias asmuo nemoka valdyti savo finansų, todėl viskuo yra pasirūpinama už jį.	
Svarbu žinoti			
Tais atvejais, kai asmuo su klausos negalia kreipiasi savarankiškai, LGK vertėju pasirūpina pats. Pažymėtina, kad ne visi asmenys su klausos negalia moka lietuvių gestų kalbą, todėl tokiais atvejais būtina užtikrinti aiškų ir sklandų kalbėjimą, komunikuoti rašytine kalba (tekstu). Gestų kalbos vertėjų kontaktai per „Skype“ programą: LGKvertimas/Vilnius (arba Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys). Vertimą visą parą užtikrina kontaktas: 24/7LGKvertimas.			
Asmuo su klausos negalia gali išsikviesti pagalbą pasinaudodamas 112 mobiliąja programėle.			
Kai asmuo su klausos negalia nesugeba savarankiškai priimti sprendimų, nesupranta teikiamos informacijos arba jai/jam būtinas papildomas situacijos paaiškinimas turėtų kreiptis į miesto kurčiųjų centrą ar kitą paslaugas teikiančią kurčiųjų organizaciją, turinčią kompetentingus darbuotojus, mokančius lietuvių gestų kalbą, pvz.: atvejo vadybininką (http://www.lkd.lt/atvejo-vadybininku-priemimo-laikas-ir-kontaktai) ar socialinį darbuotoją. Lietuvos kurčiųjų draugijos asocijuotų narių kontaktai http://www.lkd.lt/lkd-asocijuotu-nariu-kontaktai .			

Elgesys, kuris gali būti klaidingai suprastas			
<i>Judėjimo negalia</i>			
Nr.	Elgesys	Jo reikšmė	Ką daryti / kaip reaguoti?
1.	Nekoordinuoti judesiai einant / Nejprasta eisena / Dažni sustojimai prisilaikyti	Asmuo turi judėjimo negalią, kuri neapsiriboja tik judėjimu vežimėlio pagalba, gali būti naudojamas ir kitomis pagalbos priemonėmis, pvz.: vaikštyne, lazdele. Asmuo gali ir nesinaudoti pagalbinėmis priemonėmis, tačiau judesiai gali būti nekoordinuoti bei gali būti nejprasta eisena dėl ligos ar vartojant tam tikrus vaistus.	Mandagiai pakalbinti ir atidžiai stebėti, tokiu būdu įsitikinsite ar asmuo yra apsvaigęs, ar turi judėjimo negalią. Esant poreikiui, pasiteirauti asmens, ar neturi sveikatos problemų / sutrikimų.
Kiti patarimai susiję su judėjimo negalia			
1.	Neįgaliojo vežimėlis	Asmuo judantis neįgaliojo vežimėliu gali atsistoti ir pasivaikščioti.	Neabejokite ir (ar) nekomentuokite žmogaus teisės ar būtinybės naudotis vežimėliu. Jeigu žmogus atsistoja pasivaikščioti, tai nereiškia, kad jis apgaudinėja. Vežimėliu naudojasi ir tie žmonės, kurie greitai pavargsta, negali eiti ilgų atstumų, turi problemų su koordinacija, taip pat laikinas traumas patyrę žmonės. Labai svarbu prisiminti, kad bendrauti reikia su pačiu asmeniu turinčiu negalią, o ne jo artimuoju, palydovu. Žmogus, judantis vežimėliu, gali atstovauti save.
2.	Pagalbos poreikis	Vežimėliu judančių asmenų galimybės yra skirtingos.	Paklauskite ar asmeniui reikalinga pagalba, pvz.: pasirašyti. Vieni asmenys turi tokias rankas, kaip ir daugelis jokių negalių neturintys asmenų, kitų rankos silpnos arba jie visai nevaldo galūnių, savarankiškai neišlaiko galvos. Cerebrinį paralyžių ar kitą negalią turintys asmenys gali turėti ir kalbos sutrikimų – kalbėti neaiškiai, sunkiai arba su specifine intonacija. Tokie asmenys gali pasirodyti kaip turintys raišos ar intelekto sutrikimų, Jei nesuprantate, ką žmogus sako, nuraminkite ir paprašykite pakartoti dar kartą. Jei vis tiek nesuprantate, paklauskite, gal asmuo galės parašyti, pvz.: telefonu ar planšete. Jei žmogus dėl prastos judesių koordinacijos negali rašyti, bet matosi, kad labai nori kažką svarbaus pasakyti, perklausti gali tekti ir kelis ar net keliolika kartų. Svarbiausia ir patiems būti kuo ramesniems.
Smurto rizikos ženklai			
Savarankiškumo menkinimas		Asmuo gali būti priklausomas nuo artimųjų, jeigu jam yra ribojama galimybė savarankiškai judėti namų aplinkoje ar už namų ribų.	
Asmuo ilgą laiką laikomas namuose		Jeigu mobilumo priemonės yra laikomos toli nuo judėjimo negalią turinčio žmogaus ir negali būti savarankiškai pasiekiamos, tai gali reikšti kontrolę arba psichologinį smurtą.	
Asmens menkinimas / Kontrolė / Nepagarbus elgesys		Tai psichologinio smurto apraiška, kai asmeniui su negalia yra moralizuojama, jog juo yra rūpinamasi ir jis yra priklausomas nuo šeimos narių. Tuo pačiu yra raginama netikėti negalią turinčio asmens žodžiais.	

Prasta fizinės sveikatos būklė	Jei žmogus atrodo labai apleistas: neplauti plaukai, seniai neskalbti drabužiai, nešvaros kvapas, guli nešvarioje patalynėje, sukepusios lūpos, silpni judesiai, pragulos, tai gali būti ženklas, kad artimieji asmeniu nesirūpina, o jis pats yra nepajėgus tokių veiksmų atlikti savarankiškai.
Galimas alkoholio ar psichotropinių medžiagų vartojimas	Siekiant asmens visiškos kontrolės, šeimos narys (globėjas) gali svaiginti asmenį vaistais ar alkoholiu.
Ekonominis smurtas	Argumentuojama, kad asmuo nemoka valdyti savo finansų, yra nesavarankiškas, todėl viskuo yra pasirūpinama už jį.
Elgetavimas ar išmaldos rinkimas	Asmuo su negalia yra verčiamas elgetauti, rinkti išmaldą ar paramą. Reikia išsiaiškinti ar elgetavimas yra savarankiškas žmogaus pasirinkimas.
Svarbu žinoti	
Tais atvejais, kai negalią turinčio asmens namuose aplinka yra nesaugi ir kelianti pavojų asmens mobilumui, reikia pranešti savivaldybės socialinių paslaugų skyriui, kad būtų ištirtas pagalbos paslaugų poreikis.	
Atpažinus psichologinį smurtą, reikia pranešti SKPC arba savivaldybės socialinių paslaugų skyriui, kad būtų ištirtas pagalbos paslaugų poreikis.	

Elgesys, kuris gali būti klaidingai suprastas			
<i>Psichosocialinė negalia</i>			
Nr.	Elgesys	Jo reikšmė	Ką daryti / kaip reaguoti?
1.	Intensyvus rankų mojavimas	Gali signalizuoti baimę, stiprias emocijas ar stresą. Kai kurie psichosocialinę negalią turintys asmenys gali turėti pasikartojančių, stereotipinių judesių, kurie nėra susiję su konkrečiais išoriniais veiksniais. Tai gali būti jų būdas save nuraminti ar susidoroti su aplinkos iššūkiais.	Kalbėkitės ramioje ir saugioje aplinkoje, kur asmuo jausis saugus. Venkite triukšmo. Būkite švelnus ir kantrus. Kalbėkite ramiau, draugišku ir palaikančiu balsu. Parodykite, kad esate pasiruošęs išklausyti, kad jums rūpi.
2.	Padidėjęs aktyvumas / Hiperaktyvumas	Streso ar nerimo požymis. Asmuo gali pradėti dažniau judėti, vaikščioti pirmyn ir atgal, intensyviai mojuoti rankomis ar daryti kitus pasikartojančius judesius.	Būkite švelnus ir kantrus. Kalbėkite ramiau, draugišku ir palaikančiu balsu. Parodykite, kad esate pasiruošęs išklausyti, kad jums rūpi. Naudokite atvirą kūno kalbą. Sėdėkite tokiu būdu, kuris parodytų, kad esate atviras klausytis, nenaudokite griežtos ar kontroliuojančios pozicijos.
3.	Nenuoseklios mintys / Akivaizdžiai realybės neatitinkantys pasakojimai	Gali būti, kad psichosocialinę negalią turinčio žmogaus liudijimai yra nuvertinami, todėl svarbu visada rimtai reaguoti į kalbas apie smurtą, agresiją ar netinkamą elgesį. Kartais asmuo gali kalbėti apie reiškinius, kurie akivaizdžiai neegzistuoja (pvz.: kad matosi su Obama ar kt.), tačiau tai yra šio žmogaus realybė, jam tai yra tikra patirtis.	Išlaikykite ramybę, pasistenkite suprasti situaciją, reaguokite pagarbiai. Jei asmuo kalba apie patirtą smurtą, būtina išanalizuoti situaciją, o ne nuvertinti patirtį dėl turimos negalios. Jokiu būdu neneikite asmens patiriamos realybės, nes tai sukels tik dar daugiau streso, bet kartu ir nesuteikite patvirtinimo neegzistuojantiems dalykams. Svarbu klausiti žmogaus apie dabartį, apie jo savijautą, kaip jaučiasi šią akimirką, kokios pagalbos reikia, kaip ir kuo aplinkiniai gali padėti.
4.	Staigus elgesio pokytis	Asmuo, kuris paprastai yra ramus, gali staiga tapti neramus, agresyvus, arba pradėti elgtis labai uždari.	Pasiūlykite poilsio arba pagalbos galimybę, palaikykite atstumą, jei jaučiate pavojų. Klauskite, ko žmogui šią akimirką reikia, kokios pagalbos.

5.	Agresyvus elgesys / Savęs žalojimas	Jei asmuo patiria ligos paūmėjimą, negauna / nesilaiko gydymo, gali būti agresyvesnis savo ar pačių artimiausių žmonių atžvilgiu. Toks elgesys gali būti reakcija į patiriamą stresą ar grėsmę. Tai ženklas, kad jam reikalinga skubi pagalba.	Nedarykite spaudimo. Jei asmuo nenori kalbėti arba jaučiasi nepatogiai, nespauskite jo. Parodykite, kad esate čia, kai jis bus pasiruošęs.
6.	Verbaliniai signalai	Jei asmuo turi galimybę komunikuoti žodžiu, jis gali išreikšti baimę arba nerimą dėl tam tikro asmens ar situacijos. Tai gali būti išreikšta tiesiogiai (pvz.: „Bijau [kažko]“) arba netiesiogiai (pvz.: vengimas kalbėti apie tam tikrus asmenis ar situacijas).	Patvirtinkite jo jausmus. Pasakykite, kad jo jausmai yra suprantami ir kad jis nepadarė nieko blogo. Pavyzdžiui, „Aš matau, kad tau sunku apie tai kalbėti ir tai suprantama.“
7.	Psichosomatiniai simptomai	Asmuo gali pradėti skųstis dažniais galvos skausmais, pilvo skausmais, pykinimu ar kitais fiziniais negalavimais, kurie neturi aiškios medicininės priežasties.	Naudokite vizualines priemones. Jei asmeniui sunku išreikšti mintis žodžiu, pasitelkite paveikslėlius, nuotraukas ar korteles, kurios gali padėti jam apibūdinti tai, ką patyrė. Garsai ar gestai. Kai kuriems asmenims gali būti lengviau naudotis garsais ar gestais, todėl skatinkite juos išreikšti save taip, kaip jiems patogiau.
8.	Vengimas tam tikrų žmonių ar vietų	Grėsmės arba smurto ženklas. Asmuo gali pradėti vengti tam tikrų žmonių ar vietų, su kuriomis anksčiau neturėjo problemų.	Patvirtinkite jo jausmus. Pasakykite, kad jo jausmai yra suprantami ir kad jis nepadarė nieko blogo. Pavyzdžiui, „Aš matau, kad tau sunku apie tai kalbėti ir tai suprantama.“
9.	Naujai atsiradęs baimės jausmas	Asmuo gali parodyti stiprų baimės ar nerimo jausmą konkrečiose situacijose ar aplinkoje, kuri anksčiau jo nesukėlė.	Naudokite atvirus klausimus: Uždavinėkite klausimus, kurie nereikalauja „taip“ arba „ne“ atsakymų, pvz.: „Kas atsitiko?“ arba „Kaip jautiesi?“. Tai leidžia asmeniui išreikšti savo mintis savo žodžiais. Venkite menamų klausimų, t.y. klausimų, kurie galėtų sufleruoti atsakymą, pvz.: „Ar jis tave mušė?“. Verčiau sakykite: „Papasakok, kas nutiko, kai buvai su juo.“

Smurto rizikos ženklai

Vangumas / Mieguistumas / Sunkumas susikalbėti	Tai gali būti slopinimo vaistais ženklas. Tokiu būdu artimieji siekia kontroliuoti asmenį arba nugąlinti, kad asmuo ramiai gulėtų ir „netrukdytų gyventi“.
Baimė bendrauti / Susigūžimas / Krūpčiojimas artėjant žmogui / Kūno kalba neatitinka emocijų	Gali reikšti, kad asmuo patiria fizinį ar psichologinį smurtą.
Asmens menkinimas / Kontrolė / Nepagarbus elgesys	Tai - psichologinio smurto apraiška, kai asmuo su negalia yra moralizuojamas, jog juo yra rūpinamasi ir jis yra priklausomas nuo šeimos narių. Tuo pačiu yra raginama netikėti negalią turinčio asmens žodžiais.
Prasta fizinės ar sveikatos būklė	Jei žmogus atrodo labai apleistas: neplauti plaukai, seniai neskaltbi drabužiai, jaučiamas nešvaros kvapas, guli nešvarioje patalynėje, stebimos sukepusios lūpos, silpni judesiai, pragulos, tai gali būti ženklas, kad artimieji asmeniui nesirūpina, o jis pats yra nepajėgus šių veiksmų atlikti savarankiškai.

Svarbu žinoti

Tais atvejais, jeigu negalią turinčio asmens namuose aplinka yra nesaugi, reikia pranešti savivaldybės socialinių paslaugų skyriui, kad būtų ištirtas pagalbos paslaugų poreikis.
Atpažinus psichologinį smurtą, reikia pranešti SKPC arba savivaldybės socialinių paslaugų skyriui, kad būtų ištirtas pagalbos paslaugų poreikis.

Jei žmogus nekalba arba komunikuoja tik artimiesiems suprantamais būdais, reikalinga atvejo vadyba dėl komunikacijos būdų ir paslaugų poreikio įvertinimo.

Jeį akivaizdu, kad žmogui reikia psichologinės ar psichiatrinės pagalbos, reikalinga kreiptis į medicinos ar socialinių paslaugų organizacijas. Jei žmogus kalba apie smurtą, svarbu perduoti informaciją SKPC.

Rekomendacijos specialistams

Specialistams, teikiantiems pagalbą žmonėms su negalia, rekomenduojama:

- Įsivertinkite, ar patys nemanote, kad žmonių su negalia patiriamas smurtas yra neišvengiamas reiškinys (pvz.: manymas, kad tai jų likimas ar bailsi dalia).
- Susipažinkite su ydingu negalios stereotipų supratimu bei žmogaus teisėmis grįstu negalios modeliu.
- Prisiminkite, kad moterys su negalia dažniau patiria smurtą, o smurtautojai gali būti ir pagalbą teikiantys asmenys.
- Prisiminkite, kad smurtas yra netoleruotinas net tuomet, kai smurtautojai yra artimieji, kurie ilgą laiką rūpestingai prižiūri žmogų su negalia.
- Atminkite, kad žmonės su negalia gali būti svaiginami (vaistais, alkoholiu ar narkotinėmis medžiagomis), todėl jų parodymais kartais mažiau tikima arba jie patys gali būti nuvertinti kaip neverti pagalbos.
- Supraskite, kad žmonių su negalia izoliacija ir kontrolė nėra normali būklė. Susidūrus su tokiais atvejais, būtina kreiptis į socialinių paslaugų centrus.
- Visada verta išsiaiškinti, ar žmogus su negalia nėra visiškai priklausomas nuo artimųjų ir be jų pagalbos negali išgyventi. Reikia klausti, ar artimieji teikia kokią nors medicininę pagalbą, be kurios žmogus negalėtų išsiversti (pvz.: injekcijos, kateteriai ir kt.). Jei tokių poreikių yra, būtina atvejo vadyba (socialinių paslaugų skyrius).
- Visais atvejais svarbu pasistengti pasikalbėti su žmogumi, turinčiu negalią, asmeniškai, be artimųjų šalia. Jei komunikacija sudėtinga, pasitelkite specialistus – gestų vertėjus (ne artimuosius) ar specialistus, padedančius priimti sprendimus (intelektu negalios atveju).

DETALŪS METADUOMENYS

Dokumento sudarytojas (-ai)	Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija 188603515, A. Vivulskio g. 11, 03162 Vilnius
Dokumento pavadinimas (antraštė)	DĖL SMURTĄ ARTIMOJE APLINKOJE PATYRUSIO AR SMURTO ARTIMOJE APLINKOJE PAVOJŲ PATIRIANČIO PILNAMEČIO ASMENS IDENTIFIKAVIMO KRITERIJŲ
Dokumento registracijos data ir numeris	2025-04-01 Nr. SD-1171 (18.6 Mr-23)
Dokumento gavimo data ir dokumento gavimo registracijos numeris	2025-04-01 Nr. G-18488(4.13 Mr)
Dokumento specifikacijos identifikavimo žymuo	ADOC-V1.0
Parašo paskirtis	Pasirašymas
Parašą sukūrusio asmens vardas, pavardė ir pareigos	Rita Grigalienė, Viceministras
Sertifikatas išduotas	RITA GRIGALIENĖ LT
Parašo sukūrimo data ir laikas	2025-03-31 20:48:09 (GMT+03:00)
Parašo formatas	XAdES-T
Laiko žymoje nurodytas laikas	2025-03-31 20:48:32 (GMT+03:00)
Informacija apie sertifikavimo paslaugų teikėją	SK ID Solutions EID-Q 2021E, SK ID Solutions AS EE
Sertifikato galiojimo laikas	2025-01-09 18:19:56 – 2030-01-09 23:59:59
Informacija apie būdus, naudotus metaduomenų vientisumui užtikrinti	"Registravimas" paskirties metaduomenų vientisumas užtikrintas naudojant "RCSC IssuingCA, VI Registru centras - i.k. 124110246 LT" išduotą sertifikatą "DBSIS, Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, į.k.188774822 LT", sertifikatas galioja nuo 2022-05-19 16:48:06 iki 2025-05-18 16:48:06 "Gauto dokumento registravimas" paskirties metaduomenų vientisumas užtikrintas naudojant "RCSC IssuingCA, VI Registru centras - i.k. 124110246 LT" išduotą sertifikatą "DBSIS, Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, į.k.188774822 LT", sertifikatas galioja nuo 2022-05-19 16:48:06 iki 2025-05-18 16:48:06
Pagrindinio dokumento priedų skaičius	3
Pagrindinio dokumento pridedamų dokumentų skaičius	–
Priedamo dokumento sudarytojas (-ai)	–
Priedamo dokumento pavadinimas (antraštė)	–
Priedamo dokumento registracijos data ir numeris	–
Programinės įrangos, kuria naudojantis sudarytas elektroninis dokumentas, pavadinimas	DBSIS, versija 3.5.80.3
Informacija apie elektroninio dokumento ir elektroninio (-ių) parašo (-ų) tikrinimą (tikrinimo data)	Atitinka specifikacijos keliamus reikalavimus. Visi dokumente esantys elektroniniai parašai galioja (2025-04-01 17:46:17)
Paieškos nuoroda	–
Papildomi metaduomenys	Nuorašą suformavo 2025-04-01 17:46:20 DBSIS